

Hälso- och sjukvårdspolitiska avdelningen
Annika Jonsson
Tfn: 063-14 75 00
E-post: annika.jonsson@regionjh.se

2026-04-28
RS/251/2026

Sammanfattning av betänkande SOU2026:20 Belägg för broms Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser

Bakgrund och syfte

Utredningen *SOU2026:20 Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser* har enligt direktiven haft i uppdrag att analysera hur statliga åtgärder kan utformas och användas, som motverkar höjning av skattesatser i kommuner och regioner och som stimulerar sänkningar av sådana skattesatser. I uppdraget ingår också att lämna förslag på hur sådana åtgärder kan utformas. Oavsett bedömning i sak ska förslag lämnas på en eller flera skattebromsar och skattesänkingspremier, samt nödvändiga författningsförslag.

I uppdraget har även ingått att analysera det rättsliga utrymmet för att genomföra åtgärder som begränsar den kommunala beskattningsrätten. Där kommer utredningen fram till att bestämmelserna i grundlagen om den kommunala beskattningsrätten inte utgör ett hinder för att föreslå åtgärder i form av skattebroms. Förutsättningen är att man värderar förslagen utifrån proportionalitetsprincipen och att förslagen baseras på lagstiftning.

En utgångspunkt för utredningen är att höga och ökande kommunala inkomstskatter kan leda till negativa samhällsekonomiska konsekvenser, bl a genom att viljan att arbeta och investera i utbildning kan minska. Man ser också att kommande års demografiska förändringar ökar risken att skattesatserna höjs i kommuner och regioner, samtidigt som incitamenten att sänka skattesatser bedöms vara svaga.

De kommunala inkomstskatterna utgör den huvudsakliga finansieringskällan för kommunsektorn som helhet och är en viktig del av det kommunala självstyret. Enligt regeringsformen har kommuner och regioner rätt att ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter (beskattningsrätten).

Ändringar av skattesatsen sker relativt sällan och den höjs oftare än sänks. Få kommuner och regioner har genomfört skattesänkningar vilket gjort att medelskattesatsen successivt ökat över tid. Det är i regionsektorn som skattesatserna har ökat de senaste 25 åren. I kommunerna har de varit relativt stabila, om hänsyn tas till de skatteväxlingar som gjorts av framför allt kollektivtrafik. Regionernas medelskattesats är cirka 1,7 procentenheter högre 2026 än vid ingången av 2000-talet. Utredningen bedömer att ökningarna av skattesatserna

över tid är ett resultat av flera faktorer. Kostnadsökning till följd av sjukvårdens utveckling är sannolikt en viktig förklaringsfaktor.

Utredningens förslag i korthet

Skattebroms/skattesänkingsbonus - Åtgärder för att stärka de ekonomiska incitamenten till lägre kommunala skattesatser (8.1)

Utredningen föreslår, i enlighet med direktiven, en modell för skattebroms enligt följande:

- En kommun eller region som sänker skattesatsen jämfört med föregående budgetår ska få ett årligt bidrag i tre år,
  - motsvarande 25 procent av skattesänkningen år 1,
  - 15 procent år 2 och
  - 10 procent år 3.
- En kommun eller region som höjer skattesatsen ska betala motsvarande skattebromsavgift under tre år.
- Om kommunen eller regionen gör flera ändringar av skattesatsen under en treårsperiod ska varje ändring beräknas för sig och årligen summeras till ett samlat belopp som antingen blir ett bidrag eller en avgift.
- Om skattesatsförändringen sker till följd av en skatteväxling ska ingen skattebromsavgift eller skattesänkingsbidrag utgå.
- Nuvarande skattemodell innebär att staten subventionerar jobbskatteavdraget, vilket innebär att skattehöjningar får större effekt än annars och tvärtom vid skattesänkningar. I modellen med skattebroms föreslås den effekten tas bort vid skattehöjningar respektive skattesänkningar.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juni 2027 och tillämpas första gången i fråga om skattesatser som gäller för 2028. Skattesatserna för 2028 ska, till skillnad från vad som ska gälla åren därefter, inte jämföras med det föregående årets skattesatser utan med dem för 2026. Det innebär att det inte kommer att ges något tillfälle att öka skatten innan lagen träder i kraft för att undvika betala skattebroms.

Bidrag och avgifter bör enl utredningen beräknas baserat på preliminära kommunalskattemedel.

Åtgärder som ska främja förutsättningarna för lägre skattesatsnivåer och öka medvetenhet om skattesatsbesluten (8.2)

Åtgärdsförslagen här har som mål att få till en större medvetenhet om skattesatserna och en högre grad av långsiktig styrning av skattenivåerna. Utredningen talar även om behovet av ökad effektivitet. I korthet är förslagen som direkt berör kommuner och regioner följande:

- Vid beslut om höjning av skattesatsen ska skälen för detta anges i budgeten. Från utredningen: *“Om en kommun väljer att höja skattesatsen bör kommuninvånarna kunna förvänta sig att det har föregåtts av noggranna överväganden och en bedömning av om det finns andra möjliga åtgärder som alternativ till en skattehöjning. Utredningen bedömer att det finns ett intresse av att sådana*

diskussioner och överväganden blir synliga i budgetbeslutet. En öppen redovisning av skälen skulle ge bättre förutsättningar för utvärderingar och ansvarsutkrävande.”

- Riktlinjerna för god ekonomisk hushållning ska även omfatta mål för effektivitet som ska följas upp och utvärderas i förvaltningsberättelsen och revisorerna ska pröva om verksamheten sköts på ett effektivt sätt. I nuläget saknas lagkrav på att verksamheter i kommuner och regioner ska bedrivas effektivt.
- Kommuner och regioner ska vid sidan av mål för resultatnivåerna även ha ett långsiktigt mål för nivån på skattesatsen och en beskrivning av hur den nivån ska nås.
- Kommuner och regionen inom ett län bör samarbeta om nivån på skattesatsen.
- Planen för skattesatsen ska vara relevant utifrån förutsättningar och ambitionsnivå. Nivån på skattesatsen bör också om kommunen eller regionen väljer det kunna anges som en inriktning snarare än en specifik nivå.
- Regeringen ger i uppdrag till Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) att utveckla och administrera nyckeltal för justerad skattesats för kommuner och för regioner (justerad för skatteväxlingar).

Dessa lagändringar föreslås träda i kraft den 1 juni 2027 och tillämpas första gången för budget som upprättas och fastställs för budgetåret 2028.

Allmänna förutsättningar för så låga kommunalskattenivåer som möjligt (8.3)

Eftersom det framför allt är regionerna som ökat sina skattesatser över tid föreslås i utredningen att *“Orsakerna till ökande skattesatser i regionsektorn och dess samband med ökande kostnader inom vården till följd av ökat utbud av bl.a. nya behandlingsmetoder behöver undersökas för att kunna åtgärdas.”*

Utredningen nämner som önskvärda undersökningsområden:

- Så kallad *“lågvärdesvård”*. *“Vård med lågt värde utförs, kostnaderna ökar med nya behandlingsmetoder och gamla metoder lever kvar.”* (Ett sådant arbete pågår redan på de flesta regioner, även på Region Jämtland Härjedalen)
- Ökande förväntningar följer av högre standard. Länder med hög BNP lägger en större andel av BNP på hälso- och sjukvård och utvecklingen på lång sikt visar att BNP-tillväxt i ett land har lett till att en ökad andel av kostnaderna lagts sjukvård.
- Behov av underlag framtagna på nationell nivå för prioriteringar i vården på regional nivå.
- Ansvaret för finansiering av nya kostsamma behandlingsmetoder. Ska regionerna och staten dela på ansvaret? (med mera).
- En anpassning efter samhällsförändringar och demografiska förändringar vid fördelningen av det generella statsbidraget på kommun- respektive regionsektorn. Statsbidraget har sedan länge fördelats med 70 procent på kommunerna och 30 procent på regionerna, med detta stämmer inte längre med verklig kostnadsfördelning.

Förutsägbarhet i fråga om intäkter genom statsbidrag: En effektiv ekonomisk planering i kommuner och regioner förutsätter information om förväntade intäkter, framför allt från generella statsbidragen men även de riktade. (Avsnitt 8.3.2)

- Staten bör lämna besked om nivån på statsbidragen för det kommande budgetåret tidigare än vad som sker i dag. En inriktning i fråga om statsbidragen kan exempelvis aviseras i vårpropositionen.
- Utvecklingen av den reala nivån på statsbidragen bör redovisas i budgetpropositionen.
- Staten bör använda sig av färre riktade statsbidrag. Om de används bör de utformas på ett sätt som stöder en effektiv resursanvändning i kommunsektorn.
- En ökad möjlighet till avgiftsfinansiering av kommunala tjänster kan utgöra alternativ till skattehöjningar. I utredningen framgår att regionernas verksamhetsintäkter minskade från 27 procent till 19 procent av verksamhetens bruttokostnader mellan 2000 och 2024, trots att de riktade statsbidragen, som i stor utsträckning redovisas som verksamhetens intäkter, ökat i relativt hög grad. Enligt utredningen finns det skäl att överväga om möjligheterna till avgiftsfinansiering skulle kunna öka, då egenavgifter också har effekten att konsumtionen hålls nere.

Undvik överföring av kostnader från staten till kommunsektorn

- Finansieringsprincipen behöver tillämpas fullt ut.
- Förordningen om konsekvensutredningar behöver följas. Innan en myndighet fattar beslut som påverkar kommunsektorns kostnader ska den lämna förslaget tillsammans med konsekvensutredningen till regeringen. Enligt utredningen finns det indikationer på att förordningen inte tillämpas fullt ut som det är tänkt. Det innebär i så fall att kommunsektorn påförs kostnader genom statliga myndigheters beslut utan att det är förankrat hos regeringen. Enligt utredningens bedömning är det nödvändigt att förordningen efterlevs för att inte kostnader ska landa på kommuner och regioner, trots att de enligt finansieringsprincipen skulle kompenseras av staten.
- Oklara förväntningar och krav från staten leder till ökade kostnader för kommunsektorn, t ex i form överflödiga rapporteringskrav och detaljstyrning i myndighetsföreskrifter.
- Det behövs samlad information om kommunsektorns obligatoriska uppgifter. Förutom att göra statliga beslutsfattare medvetna om de negativa konsekvenserna av krav som skapar ökad belastning på kommuner och regioner, finns det enligt utredningen anledning att underlätta för kommuner och regioner att själva avgöra vad som är obligatoriska uppgifter för dem och vad de faktiskt kan avstå från att göra utan att riskera att bryta mot några föreskrifter.

Åtgärder för att minska risk för skattehöjningar vid framtida lågkonjunktur (8.4)

Ett system med automatiskt konjunkturstabiliserande statsbidrag vid tillfälliga nedgångar i skatteunderlaget bör utredas.

Konjunkturstabiliserande statsbidrag kan kombineras med tillfälligt skattestopp vid större ekonomisk obalans för att minska risken för att kommuner och regioner höjer skattesatserna.